

פתרון בחינת הבגרות בתנ"ך

יחידת לימוד חמישית

קיץ 2014

מספרי השאלון: 135,001108

מוגש על ידי:

חיה צדוק ודנית בר אור

מורות לתנ"ך ברשת בתי הספר של

יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

הנבחנים נדרשו לענות על חמש מהשאלות 1-8

שאלה 1-סיפורה של רבקה

סעיף א'

- (1) דוגמאות לכך שרבקה מצטיירת באור חיובי (על הנבחן לציין שתיים):
- "ותאמר שתה אדני ותמהר ותורד כדה על ידה ותשקהו" (פסוק 18) – רבקה נענית לבקשת העבד ומשקה אותו מים.
  - "ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו" (פסוק 19) – רבקה עושה מעבר לנדרש ומשקה גם את גמליו של העבד.
  - ישנו ריבוי פעלים המעיד על זריזותה וחריצותה של רבקה: "ותמהר...ותשקהו... ותאמר... ותמהר ותער... ותרחץ" (פסוקים 18-21).
  - "ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון" (פסוק 25) – רבקה מציעה לעבד לא רק מקום ללון, אלא גם מקום ותבן לגמליו.
- (2) אמות המידה המוסריות של רבקה מעוררות תהייה, משום שהיא מנצלת את עיוורונו של יצחק, על מנת לרמותו. כאשר יצחק רוצה לברך את עשו, רבקה מרמה אותו על ידי כך שמחפשת את יעקב לעשו, וגורמת לו לברך את יעקב במקום עשו ולזכות בבכורה.
- על הנבחן לציין שתי דוגמאות:
- "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדיי עזים ואעשה אתם מטעמים ... והבאת לאביך ואכל בעבור אשר יברכך לפני מותו" (פסוקים 9-10) – רבקה מבקשת מיעקב להביא לה שני גדיים, על מנת שתכין ליצחק את האוכל האהוב אליו. יעקב יביא ליצחק את האוכל, ואז הוא יקבל את הברכה ולא עשו.
  - "ואת ערת גדיי העזים הלבישה על ידיו ועל חלקת צואריו" (פסוק 16) - כאשר יעקב חושש שמא יצחק ימשש אותו ויבין שאינו עשו, רקבה שמה על זרועותיו וצווארו עורות גדיי עזים, על מנת שיהיה שער כעשו.
  - "ותקח רבקה את בגדי עשו...ותלבש את יעקב" (פסוק 15) – רבקה מלבישה את יעקב בבגדי הציד של עשו, על מנת שריחו יהיה כריח עשו.
  - "עלי קללתך בני" (פסוק 14) – רבקה מודעת למעשה הבלתי מוסרי, ומוכנה לשלם את המחיר על כך.
- וכן תתקבלנה דוגמאות נוספות נכונות.

סעיף ב'

בבראשית ל"ה, 8 מדווח המספר על מות דבורה, המינקת של רבקה. על פי פלר, המחבר מגנה בעקיפין את רבקה, משום שהוא מדווח על מות המינקת שלה, אישה לא חשובה, ואילו על המוות של רבקה אין הוא טורח לדווח. התעלמות זו של המחבר מרבקה היא דרכו למתוח עליה ביקורת.

שאלה 2 - אונס?

סעיף א'

- (1) מעשה ה'נבלה' שעשה שכס, הוא לשכב עם דינה ללא הסכמת האחים / המשפחה (חילול כבוד המשפחה).
- (2) הביקורת כלפי יעקב נרמזת מהפיסוק הראשון: "ובני יעקב באו מן השדה, כשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד".
- לפי פיסוק זה, יעקב לא טרח ליידע את בניו במה שקרה לדינה, אלא חיכה שיחזרו הביתה עם תום יום העבודה בשדה. רק כאשר האחים שבים, הם שומעים על אשר ארע. מכאן, שבעיני יעקב לא היה האירוע מספיק חשוב או חמור, על מנת לדווח לבניו, ואילו כאשר הם חוזרים ושומעים, הם מגיבים בחומרה.

סעיף ב'

רמזים לביקורת כלפי שמעון ולוי (על הנבחן לציין שניים):

- שמעון ולוי עונים לחמור ולשכס במרמה.
- שמעון ולוי מפרים את ההסכם עם חמור ושכס, ולא משיאים את דינה לשכס.
- שמעון ולוי מנצלים את חולשתם של אנשי העיר לאחר המילה, וחוסר היכולת שלהם להגן על עצמם, והורגים את כל הזכרים.
- שמעון ולוי במעשיהם, מסכנים את יעקב וכל משפחתו, משום שהכנענים הם רבים לעומתם, ויבקשו לנקום בהם.

שאלה 3 – אישה מול הממסד

סעיף א'

(1) שתי התשובות של רמב"ן:

- בנות צלפחד ציינו שאביהן לא היה בעדת קורח, משום שמי היה בעדה זו לא היה זכאי לקבל נחלה בארץ.
  - בנות צלפחד ציינו שאביהן לא היה בעדת קורח, משום שהחטא של עדת קורח היה החטא השנוא ביותר על משה, ולכן ציינו שחטאו של צלפחד היה שונה.
- (2) פסוק 4 מחזק את הפירוש הראשון של רמב"ן, משום שהחשש לאיבוד הנחלה נובע מהעובדה שאין לצלפחד בנים. אילו היה צלפחד חלק מעדת קורח, זרעו של צלפחד לא היה זכאי לנחלה.

סעיף ב'

- (1) לפי במדבר כ"ז, בהעדר בניס הבנות יורשות: "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו" (פסוק 8). במדבר ל"ו מוסיף כי כל בת יורשת חייבת להינשא לגבר מתוך השבט שלה, על מנת שהנחלה לא תיגרע מרשות השבט: "וכל בת ירשת נחלה...לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו" (פסוק 8).
- (2) הפסיקה בפרק כ"ז מעניקה יותר עצמאות לנשים, משום שהאפשרות לרשת נחלה, מעניקה לאישה עצמאות כלכלית. **אז**: מכיוון שהיא אינה מגבילה אותה בזהות הבעל לו תינשא. לעומת זאת בפרק ל"ו, עצמאות האישה מוגבלת, אין היא רשאית להינשא למי שתבחר, אלא רק לגבר מהשבט שלה.

שאלה 4 – נשים מצילות חיים**סעיף א'**

- (1) הקושי: יהושע הנחה את המרגלים לרגל את הארץ ואת יריחו, ואילו הם הלכו הישר לביתה של רחב ונשארו שם. (במילים אחרות, הם כלל לא ריגלו ביריחו). המלבי"ם פותר קושי זה באופן הבא: מכיוון שלביתה של רחב הגיעו כל האנשים החשובים, והיא ידעה את כל סודותיהם, נשארו המרגלים בביתה. שם הם יכלו לקבל את המידע על כל הנעשה בארץ, מבלי להסתובב בה.
- (2) השם 'רחב' על פי המלבי"ם מעיד על שרחב הייתה מפורסמת וידועה בקרב האנשים הגדולים בארץ, ולכן נחשפה למידע רב.

סעיף ב'

- (1) המידע שמוסרת רחב למרגלים הוא שה' ייתן להם את הארץ, וכל יושבי הארץ פוחדים מפניהם. האירוניה שמשמעת מדברי רחב כלפי יהושע היא: שאילו יהושע היה יודע זאת או מכיר בזאת, הוא לא היה שולח מרגלים לתור את הארץ, ולא היה גורם להצלתם של כנענים.
- (2) המטרה של רחב בהצלת המרגלים היא הצלת בני משפחתה, כאשר בני ישראל יכבשו את הארץ: "והחיתם את אבי ואת אמי ואת אחי ואת אחיותי ואת כל אשר להם והצלתם את נפשותינו ממות" (פסוק 13).

שאלה 5 - נשים בעת מלחמה**סעיף א'**

- (1) פירוש דברי דבורה כדברי נבואה: דבורה מנבאת לברק שה' ייתן את סיסרא ביד אישה / אישה היא זו שתמית את סיסרא.
- פירוש דברי דבורה כתגובה ישירה על הבקשה להצטרף לגיבור המלחמה: דבורה נענית לבקשת ברק, ומבטיחה לו שתצא עמו למלחמה.

(2) החזרה המשולשת על המילה "אישה" בפסוק 24 עשויה לתמוך בפירוש דברי דבורה כנבואה: היא מברכת את יעל, על כך שהרגה את סיסרא.

סעיף ב'

הטענה כי יעל משכה את סיסרא לאוהלה בעזרת פיתוי מיני אינה נתמכת על ידי כל אחד מהקטעים, אלא רק על הקטע מפרק ה. בפרק ד יעל מזמינה את סיסרא לאוהל, מכסה אותו על מנת שישן, ולא נרמז על כל מגע מיני ביניהם: "ותכסהו בשמיכה" (פסוק 18) **א**: "ותכסהו" (פסוק 19). לעומת זאת, בשופטים ה נרמז שיעל שכבה עם סיסרא (יותר מפעם אחת) לפני שרצחה אותו, והרצח התבצע בקלות יתרה, בשל העובדה ששכבה עמו: "בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד" (פסוק 27).

אפשרות נוספת: הטענה כי יעל משכה את סיסרא לאוהלה בעזרת פיתוי מיני נתמכת על ידי כל אחד מהקטעים:

בפרק ד, באמצעות המילה "ותכסהו" (פסוקים 18 או 19), נרמז על מגע מיני ביניהם. **א**: בפרק ד, באמצעות השקיית סיסרא בחלב, ניתן להבין כי יעל השקתה את סיסרא בחלב אם (כלומר השקתה אותה מגופה – רמז למגע מיני): "ותפתח את נאד החלב ותשקהו" (פסוק 19) **א**: חלב עם יין – כפי שמציינים זקוביץ ושנאן במאמרם. **א**: בפרק ד נאמר שיעל יוצאת מן האוהל ומזמינה אליה את סיסרא. עצם הזמנת גבר אל האוהל על ידי אישה, רומז על מגע מיני אפשרי בין השניים: "סורה אדני סורה אלי..." (פסוק 18). בדומה לכך, גם בשופטים ה, נרמז שיעל שכבה עם סיסרא (יותר מפעם אחת) לפני שרצחה אותו. זאת ועוד: הרצח התבצע בקלות יתרה, בשל העובדה ששכבה עמו: "בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד" (פסוק 27).

שאלה 6 - נשים חכמות

סעיף א'

- האמצעים בהם אביגיל נוקטת כדי להרגיע את הזעם של דוד (על הנבחן לציין שלושה):
- פיצוי: אביגיל מביאה לדוד ואנשיו מנחת מזון: "ותמהר אביגיל ותקח מאתים לחם ושנים נבלי יין וחמש צאן עשויות..." (פסוק 18) **א**: פסוק 27.
  - כניעה: אביגיל נופלת לרגליו של דוד ומשתחוה לאות כבוד: "ותשתחו ארץ ותפל על רגליו" (פסוקים 23-24). **א**: אביגיל מכנה את דוד 'אדני' ואת עצמה 'אמתך' (פסוק 24).
  - הסכמה: אביגיל מכפישה את נבל ואת התנהגותו ומצדיקה את עמדתו של דוד: "אל נא ישים אדני את לבו אל איש הבליעל כי כשמו כן הוא נבל שמו ונבלה עמו" (פסוק 25).
  - איחולים: אביגיל מאחלת לדוד ניצחון על אויביו: "ועתה יהיו כנבל איבך והמבקשים אל אדני רעה" (פסוק 26).
  - לקיחת האשמה: אביגיל לוקחת על עצמה את האשמה: "בי אדני העון" (פסוק 24).
וכן תתקבלנה תשובות נוספות.

סעיף ב'

- (1) הנימוק הערכי: אין זה מוסרי לרצוח. **א**: לשפוך דם חינם (אדם חף מפשע). **א**: להרוג משפחה שלמה בשל מעשהו של אדם אחד.
- הנימוק התועלתני: רצח נבל יהווה מכשול בדרכו העתידית של דוד למלוכה.
- (2) הטענה שהקטע מלמד על חכמתה וטוב ליבה של אביגיל תואמת את דמותה, משום שאביגיל לא מעוניינת לפגוע בשמחת החג של בעלה, וממתינה עד לבוקר שלמחרת בכדי לספר לו את אשר אירע: "ותבוא אביגיל אל נבל והנה לו משתה בביתו כמשתה המלך ולב נבל טוב עליו והוא שכר עד מאד ולא הגידה לו דבר קטן וגדול עד אור הבקר" (פסוק 36).
- א**: הטענה שהקטע מלמד על הערמומיות של אביגיל תואמת את דמותה, משום שמיד אחרי המוות של נבל אביגיל נישאת לדוד: "וישמע דוד כי מת נבל..." (פסוק 39) "ותמהר ותקם אביגיל... ותלך אחרי מלאכי דוד ותהי לו לאשה" (פסוק 42). **א**: דבריה של אביגיל הם כה חמורים, עד כי הם גורמים לנבל ללקות בליבו: "ותגד לו אשתו את הדברים האלה וימת לבו בקרבו" (פסוק 37).

שאלה 7 – נשים חכמות

סעיף א'

- (1) החשש של תושבי אבל בית מעכה היה שיואב לא יסתפק בהסגרת שבע בן בכרי, המורד, אלא ינצל את העובדה שהעיר פתחה את שעריה, וישמיד את כל תושביה. **א**: יואב לא יסתפק בהסגרת שבע בן בכרי, אלא ישתמש בו על מנת להפליל את כל תושבי העיר במתן מקלט למורד, ועל כן ישמיד את כל תושביה.
- "אתה מבקש להמית עיר ואם בישראל" (פסוק 19) **א**: "למה תבלע נחלת ה'" (פסוק 19).
- (2) האישה החכמה מאבל בית מעכה נענית ליואב, המבקש את הסגרת המורד. יחד עם זאת, היא מוסרת ליואב את המורד מת – משליכה את ראשו מעל החומה. באמצעות מעשה זה, היא מונעת את פתיחת שערי העיר – ועל ידי כך לא מאפשרת ליואב להרוג את תושבי העיר כולה.
- א**: באמצעות מעשה זה היא מונעת משבע בן בכרי את האפשרות להפליל את כל תושבי העיר ולהאשימם בסיוע לו (למורד): "... הנה ראשו משלך אליך בעד החומה" (פסוק 21).

סעיף ב'

- (1) המטרה של שלוש הנשים, על פי מאמרו של שטראוס, היא: הצלת חיים בנסיבות קשות, על ידי מיגור גברים לוחמניים **א**: פעילות לצמצום ההרג.
- (2) האופן שבו השיגה כל אחת מהנשים את מטרתה (על הנבחן לציין דוגמה אחת לגבי כל אחת מהנשים):
- אביגיל** (על הנבחן לציין דוגמה אחת):

אמצעי הרגעה: כניעה: היא נופלת, משתחוה לפני דוד, ונוקטת בכינויים: 'אדוני' ו-'שפחתך/אמתך'. **אז**: הסכמה: אביגיל מגנה את בעלה ואת מעשיו, ואף דורשת את שמו מלשון 'נבלה'. **אז**: פיצוי: האוכל שמביאה אביגיל לדוד, בא לפצות אותו על העוול שגרם לו נבל. **אז**: נאום סנגוריה: לאחר מכן, אביגיל נואמת נאום ארוך, המכיל את ההשלכות של הריגת בית נבל, אם יחליט דוד לעשות זאת: היא מחמיאה לדוד, ומדגישה כי הוא עומד להיות מלך ישראל הבא, כבחיר ה', ומבהירה לו שהרג בית נבל ייצור איום על הבסיס המוסרי של מלכותו, ויכתים את דמותו- בשל העובדה שמדובר בנקמה אישית מתוך זעם.

האישה מאבל בית מעכה: (על הנבחן לציין דוגמה אחת):

האישה מקבלת את תנאיו של יואב, לכאורה. בפועל היא קובעת תנאים חדשים להסכם, התואמים את האינטרסים של תושבי העיר: בהמתת שבע בן בכרי, ובהשלכת ראשו מעבר לחומה, אל יואב, משיגה האישה שלוש מטרות: מונעת ניסיון פריצה אל העיר על ידי יואב ואנשיו. הסגרת שבע בן בכרי לא תגרור פתיחה של שערי העיר, ותושביה יוכלו לראות את יואב ואנשיו נסוגים, לפני שיפתחו את השער **אז**: מניעת הפלת העיר במתן מקלט למורד, שכן לא ניתן לחקור את שבע בן בכרי לאחר מותו. **אז**: שכנוע תושבי העיר במעשיה. לכן בסוף הסיפור נכתב: "וַתְּבוֹא הָאִשָּׁה אֶל כָּל הָעָם בְּחֻמַּתָּהּ" (פס' 22) - כך היא מצליחה לשכנע את תושבי העיר לעשות כדברה.

התקועית (על הנבחן לציין דוגמה אחת):

- ❖ התקועית לא באה להגן על אבשלום האיש, אלא על זכותו של אדם לחיות גם לאחר מעשה נורא שבצע – היא טוענת טענה עקרונית.
- ❖ התקועית מדגישה שהריגת בנה הרוצח תביא לביצוע מעשה פשע נוסף: הכחדת שם בעלה.
- ❖ התקועית מבהירה באמצעות הסיפור שמספרת לדוד כי לא ניתן להאשים את הרוצח לכאורה ברצח, בשל שתי סיבות:
  - לא היו עדים למעשה, שכן הדבר קרה בשדה – בעוד שהרשעת רוצח בתורה מחייבת שני עדים לפחות.
  - ייתכן שהמעשה נעשה מתוך הגנה עצמית, וכי הנרצח איים על חייו של הרוצח – בשל העובדה שלא היו עדים – לא ניתן לפסול זאת (בכך רומזת לסיפור אבשלום ואמנון, שכן גם שם ביצע אמנון מעשה מתועב, ולא היה חף מפשע).
- ❖ התקועית מביעה את חוסר שביעות רצונה מדברי המלך. ניתן להבין את דבריה כשאלה רטרורית: כלומר: באם יהרגו את בני, האם אתה המלך תצא חף מפשע (שיכולת למנוע את הריגתו ולא מנעת)? בשלב זה מצליחה התקועית בחכמתה להעביר את האחריות לדוד.
- ❖ התקועית תובעת מדוד להישבע שבנה לא יומת, על ידי אזכור רצונו האמתי של ה': הפסקת שפיכות דמים. ואכן, משיגה את מטרותיה, שכן דוד נשבע שלא תיפול אף לא אחת משערות בנה.

❖ התקועית מדברת בלשון מליצית (מטאפורית):

- "כי מות נמות" - המוות צפוי לכולם ולא ניתן להימלט ממנו.
- "וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספוי" - המוות הוא סופי ואין ממנו דרך חזרה.
- "ולא ישא אלהים נפש" - אפילו ה' לא נוהג להשיב אנשים מתים לחיים.
- "וחשב מחשבות לבתי ידח ממנו נדח" - לפיכך, אנו מחויבים לחשוב כמו ה': להיות מתונים, סלחנים, ולהימנע מנקמנות.

❖ התקועית מצליחה להימלט מזעמו של דוד, לאחר שהוא חושד שיד יואב בדבר:

- היא מצניעה את חלקה באחריות לשיחה, ומאשימה את יואב.
- היא מחמיאה למלך על חכמתו, ומתייחסת אליו כאדם המבין את המניעים האמתיים למעשה של יואב ושלה, בהגעתה אליו.

שאלה 8 - עקרות ומאבק על אימהות

האישה בפרק מתוארת כעצמאית, הפועלת על פי מחשבותיה והבנתה.

ראיות מפסוקים 8-17 (על הנבחן לציין שתיים):

- "...ותחזק בו לאכול לחם" (פסוק 8) – האישה היא זו שיוזמת את הזמנת אלישע.
- "נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן..." (פסוק 10) – האישה היא זו שיוזמת את ההחלטה להכין לאלישע חדר בעלית הגג, על מנת שיהיה לו מקום לנוח כאשר מתארח בביתה.
- "מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת" (פסוק 13) – האישה מסרבת להצעתו של אלישע לסייע לה. היא שייכת למכובדי העם, ויש לה את הקשרים הנחוצים – היא עצמאית.
- "אל תכזב בשפחתך" (פסוק 16) – האישה מביעה את מחשבותיה בפני אלישע ואת הספק שיש לה לגבי הולדת בן.

ראיות מפסוקים 18-37 (על הנבחן לציין שתיים):

- "ותקרא ותאמר שלחה נא לי אחד מהנערים ואחת האתונות וארוצה עד איש האלהים ואשובה" (פסוק 22) – לאחר מות הבן, האישה היא זו שיוזמת את הפנייה לאיש האלוהים.
- "ויאמר מדוע את הלכת אליו היום לא חדש ולא שבת ותאמר שלום" (פסוק 23) – כאשר בעלה שואל מדוע היא הולכת לאיש האלוהים, הרי אין זה ראש חודש או שבת, היא איננה שמה ליבה לדבריו, אלא פועלת על פי והבנתה, והולכת.
- "ותבא אל איש האלהים אל ההר ותחזק ברגליו" (פסוק 27) – היא נאחזת ברגליו של אלישע, על מנת למשוך את תשומת ליבו.

- "ותאמר השאלתי בן מאת אדני הלא אמרתי לא תשלה אתי" (פסוק 28) – האישה באה בטענות כלפי אלישע, ומאשימה אותו במות הילד.
- "ותאמר אם הנער חי ה' וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך אחריה" (פסוק 30) – האישה אינה מוכנה לעזוב את אלישע עד שיבוא בעצמו להחיות את בנה.